

Si din mening

Velkommen med innlegg til «Si din mening». Gjør det hele kort og godt. Om nødvendig blir innlegg forkortet. Send gjerne innlegget på e-post til mening@sagat.no. Skriv helst under fullt navn. Ságat må i alle tilfelle vite navnet.

Kulturelt tilpasset eldreomsorg, også for samer

Festtalene har stilnet etter at samefolket hadde nasjonal dagen sin den 6. februar. Nå er det hverdagen som må tas i bruk for å tilrettelegge for likeverdige helsetjenester i alderdommen, noe ikke minst eldre samer er opptatt av.

Samisk helsegruppe møtes jevnlig for å ta opp sin situasjon og vil ha fokus på språk, identitet, helse, kultur og en verdig alderdom. Undertrykkelsen i Norge var brutal og medførte en omfattende massiv fornorskning hvor samisk språk, kulturelle uttrykk og joik var forbudt eller undertrykt. Det ført til at mange eldre holdt opphav, språk og kultur mest mulig skjult for barna i familien helt frem til våre dager, der det var mulig å tie om dette. Eldre samer snakker både norsk og samisk. Ved demens svekkes andrespråket, og den enkelte kan ikke formidle sine behov. Dette er et alvorlig problem, spesielt for samer som bor isolert og utenfor de samiske nordområdene som for eksempel i Oslo og Akershus. Altakampen på syttitallet var for mange et vendepunkt med fokus rettigheter til land og vann, samiske språk og kulturelle uttrykk. Sametinget ble formelt åpnet i 1989 og skal arbeide for samefolkets rettigheter.

For noen år siden besøk-

te jeg undervisningssykehjemmet i Karasjok. Under besøket fikk jeg snakke med beboere og leder Kristine Gaup Grønmo. Siden jeg ikke kunne samisk, var beboerne forståelig nok skeptiske. Personalet fortalte om sine erfaringer og hva som var viktig for en god tilrettelegging. En verdig alderdom er både språket, samiske salmer, joiken og kulturen og langt mer enn bare stell og pleie. Fremdeles står besøket for meg som et varmt og sterkt møte. Selve sykehjemmet hadde store vinduer som rakk helt ned til gulvlistene, og man fikk følelsen av å være nær naturen. En vedovn var plassert i det åpne kjøkkenet, og fargerike lenestoler sto rett ved vinduene. Rett utenfor var det også en natursti som ga minner og rekreasjon for samene som bodde på sykehjemmet. Alle pleierne måtte snakke samisk, i alle fall måtte de kommunisere noe på samisk. Leder Kristine Gaup Grønmo viste meg et hefte med et frasekurs på samisk som de ansatte måtte kunne bruke om de skulle jobbe på undervisningssykehjemmet. Folkeuniversitetet / Mangfold i Arbeidslivet utarbeidet senere et enklere frasekurs for å kunne noen ord og vendinger på samisk i et europeisk prosjekt «Kultursensitiv eldreomsorg for etniske mi-

noriteter». Tanken var at dette kunne fremme trygghet og god kommunikasjon.

Den samiske nasjonaldagen 6. februar og hundreårsjubileet markerte den første organiserte samlingen av samer i Trondheim. Festkledd samer fant også veien til Samisk hus i Oslo. Her traff jeg igjen kjente som hadde gitt meg innblikk i utfordringer i eldreomsorgen for samer noen år tilbake gjennom flere møter. Fra en fokusgruppe som ble arrangert i Karasjok for ni år siden kom det fram at det var relativt god dekning av samiskspråklige pleiepersonell og praktisk bistand i de samiske områdene, men dårligere dekning av leger etc. Det er mange eldre som sliter med helseplager og slitasje etter et fysisk hardt liv.

Tradisjonelt kosthold er forskjellig for reindriftssamer, innlandssamer, sjøsamer og andre befolkningsgrupper av samer. Innlandssamer kan også betegnes som bygdesamer eller sørsamer. Boområdet for sørsamer er spredt, fra Saltfjellet i nord til Engerdal kommune i Hedmark i sør fordelt på 70 kommuner. For reindriftssamene har maten hovedsakelig bestått av reinkjøtt, innlandsfisk og brød. Kjøtt var brukt til de fleste måltider, enten tørket, røytet eller kokt ferskt kjøtt. Bær var viktig i bærseongen.

Andre hadde et kosthold basert på lokale grønnsaker og poteter og fisk. Det var vanlig å spise når det var tid og anledning, og det kan være vanskelig å tilpasse seg måltidsrytmen på et sykehjem. Tradisjonell samisk mat blir servert på sykehjem i samiske områder, men praksis er trolig ujevn av både organisatoriske og økonomiske årsaker.

I områder med en stor samisk befolkning er det enklere å tilrettelegge for en verdig alderdom. I Oslo og omegn er det en større utfordring. Språk, mat og kultur kan skape gjenkjennelse, som når en samisk besøksvenn byr på både morsmålet sitt og molter med fløte når hun kommer på besøk på et sykehjem. Den rødgule fargen og smaken av molter gleder den samiske beboeren. Når andrespråket forsvinner ved demens, vil morsmålet og kulturelle aspekter være viktige. Derfor kan hun tenke seg å bidra med samiske fraser for pleierne som har den daglige omsorgen. Grep for å tilby egne avdelinger eller «språkkorridorer» for samer kan være en vei å gå på noen sykehjem og å søke om plass der hvor det er en sjanse for å få en spesiell tilrettelegging. Flere samer på en avdeling kan gjøre livet mest mulig gjenkjennbart. Kanskje kan frasekurs på sa-

misk være en hjelp for pleierne på aktuelle sykehjem som har samiske beboere. Undervisningssykehjemmet i Karasjok viser vei. Det må satses på en god og verdig alderdom for samer også i områder hvor det bor mange samer.

Gunnhild Aakervik
Lektor i ernæring, helse og miljøfag
Stiftelsen Mangfold i Arbeidslivet, MiA

Ros til FeFo-styret

Jeg vil gi ros til styret i FeFo fordi at de, i forbindelse med rettsprosesser i utmarksdomstolen og Høyesterett, har påtatt seg rollen som forsvarer av befolkningen i Finnmark sine fellesinteresser. Som de fleste nok kjenner til så har det vært rettslige og politisk motiverte framstøt som har gått ut på å omgjøre utmarka i Finnmark om til et lappeteppe av private eiendommer og/eller et lappeteppe av forvaltningsområder.

Et samepolitisk motivert, juridisk miljø med senter ved Universitetet i Tromsø, har i

årevis prøvd å bygge opp en juridisk argumentasjon for at det er juridisk riktig å rive Finnmarkseiendommen opp i et lappeteppe av private eiendommer. Den aller fremste i dette miljøet har vært og er jussprofessor Øyvind Ravna. Han har i år etter år og i side opp og side ned, først og fremst i avisa Ságat, fremmet sin argumentasjon for oppsplitting av Finnmarkseiendommen. Disse politisk, motiverte framstøtene har vært framført som angivelige, objektive, juridisk argumenter. I den senere tid har dette gått så langt

at han har stilt seg aktivt til disposisjon for Nesseby bygdelag, i deres framstøt for å få tildelt forvaltningsmakt over fornybare utmarksressurser, i betydelige deler av Nesseby kommune.

Når det gjelder problemstillingene knyttet til Nessebydommen, kan det her være på sin plass å påpeke at befolkningen, eller deler av befolkningen i Nesseby, kan søke å benytte seg av § 26 i finnmarksloven. Der kan man under overskriften: «26. Lokal forvaltning av jakt og fiske» lese at «Finn-

markseiendommen kan for inn-til 10 år om gangen tildele lokale organisasjoner og sammenslutninger som har som formål å fremme allment jakt, fangst og fiske, særskilt rett til å forvalte utøvelsen av jakt, fangst og fiske på nærmere angitte områder av Finnmarkseiendommens grunn.»

Det er all grunn til å rose og støtte FeFo-styret i deres arbeid for å forhindre en oppsplitting av utmarka i Finnmark i et eiendomsmessig- og/eller et forvaltningsmessig lappeteppe. Disse framstøtene for

oppsplitting er blitt begrunnet samepolitisk, av for eksempel Samerådet, hvor NSR er et sentralt medlem. Framstøtene er også blitt begrunnet juridisk og politisk av lykkejegere blant reindriftssamene, som har prøvd å kare til seg store andeler av utmarka i Finnmark til sin private eie.

Jarl Hellesvik
Hammerfest

Skuterløyper i Finnmark

Årsmøtuttalelse:

Alta Arbeiderparti ber om at eksisterende skuterløyper opprettet av fylkesmannen før 1.1.2014 videreføres uten ny utredning gjennom endring av lov og forskrift.

Bakgrunnen for dette er at den nye endringen i motorferdselloven stiller for omfattende krav for videreføring av eksisterende løypenett. Når det

gjelder etablering av nye skuterløyper har Alta Arbeiderparti ingen innvendinger. Alta Arbeiderparti er fornøyd med endringene som gir kommunen adgang til etablering av nye skuterløyper.

Finnmark og Nord-Troms (Kvænangen, Kåfjord, Lyngen, Nordreisa, Skjervøy og Storfjord kommuner) har et velfungerende løypenett for snøsku-

ter. Dette løypenettet følger de ferdelsårene som allerede var i bruk når dagens regelverk ble vedtatt. Vårt løypenett er i dag tilnærmet likt slik det var når lov om motorferdsel i utmark ble vedtatt i 1977 og formalisert av fylkesmannen gjennom forskrift.

Siste endring av lov og forskrift innebærer en svært omfattende utredning av en rek-

ke tema, med høringsprosesser, i tråd med krav etter plan og bygningsloven. Alta Arbeiderparti anser et slikt omfattende arbeid som urimelig å gjennomføre for å beholde et velfungerende løypenett. For mange av kommunene vil det være vanskelig å finne ressurser, både økonomiske og personellmessige til å ivareta det nye lovverket. Alta Arbeiderparti er ikke

kjent med konflikter i forhold til friluftsliv, biologisk mangfold eller sikkerhet i dette allerede eksisterende løypenettet.

Alta Arbeiderparti krever at eksisterende løyper opprettet av fylkesmannen før 1.1.2014 videreføres gjennom endring av lov og forskrift.

Steinar Karlstrøm
Leder Alta AP